

Nejvyšší soud

Rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 ICdo 36/2020

Datum rozhodnutí: 10. června 2020

Závěr: *Veřejný pořádek zahrnuje základní pravidla, jež jsou pro společnost a její fungování esenciální a na jejichž dodržování je nutné tvořit bez ohledu na případnou aktivitu jednotlivců. Adverbium „zjevně“, užití v § 588 občanského zákoníku, nevyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným právním jednáním, nýbrž toliko zdůrazňuje, že narušení veřejného pořádku musí být zřejmé, jednoznačné a nepochybné. Je-li tomu tak, je posuzované právní jednání neplatné a soud k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu. Ne každé odchýlení od právní normy chránící veřejný pořádek lze bez dalšího kvalifikovat jako její porušení, resp. jako narušení veřejného pořádku. Zakázána (nepřípustná) jsou podle § 1 odst. 2 části věty před středníkem občanského zákoníku pouze taková ujednání, která odporují smyslu a účelu určité právní normy, bez ohledu na to, zda tímto smyslem a účelem je ochrana veřejného pořádku, dobrých mravů, či jiných – v § 1 odst. 2 občanského zákoníku výslovně nez důrazněných – hodnot.*

Obsah: Incidenční spor v rámci insolvenčního řízení byl veden o určení neúčinnosti právního jednání spočívajícího v zápočtu dlužníkovy pohledávky proti jeho závazku vůči žalovanému. Žalovaný byl v rozhodné době jediným jednatelem a společníkem dlužníka. Žalovaný měl vůči dlužníkovi závazek ze smlouvy o dílo, jejímž předmětem byla stavba rodinného domu. Na žalovaného byly postoupeny pohledávky vůči dlužníkovi, tím se stal žalovaný věřitelem dlužníka a započel proti jemu postoupeným pohledávkám svůj závazek (dluh) ze smlouvy o dílo. Poté na sebe dlužník podal insolvenční návrh; v návaznosti na něj byl prohlášen konkurs. Soud následně žalobou podanou insolvenčním správcem posoudil jako neúčinný úkon, a to jako zvýhodňující právní úkon podle § 241 insolvenčního zákona, neboť se žalovanému v jeho důsledku dostalo na úkor

ostatních věřitelů vyšší míry uspokojení jeho pohledávky (v rozsahu provedeného zápočtu), než jaké by mu náleželo v konkursu. Zároveň byl žalovaný osobou blízkou společnosti dlužníka. Odvolací soud však rozsudek změnil tak, že žalobu zamítl. Dovodil totiž absolutní neplatnost provedeného zápočtu, protože příslušný projev vůle považovaný za započítávací úkon nebyl vůbec účastníky podepsán, natož aby podpisy byly ověřeny, jak vyžaduje § 13 zákona o obchodních korporacích. Je-li právní jednání neplatné, nemůže být zároveň neúčinné. Žalobce v podaném dovolání vytýkal nesprávné právní posouzení otázky, zda nedodržení formy smlouvy stanovené v § 13 zákona o obchodních korporacích za předpokladu, že smlouva nebyla uzavřena v rámci běžného obchodního styku a za podmínek v něm obvyklých, způsobuje absolutní neplatnost takového právního jednání a zda z tohoto důvodu nelze (úspěšně) podat žalobu o určení neúčinnosti takového právního jednání. Porušení § 13 zákona o obchodních korporacích zakládá toliko relativní neplatnost podle § 580 a § 586 občanského zákoníku, neboť rozpor se zákonem nepředstavuje současně zjevné narušení veřejného pořádku. Odvolací soud se přitom otázkou narušení veřejného pořádku vůbec nezabýval. Námitku relativní neplatnosti nikdo nevznísl. Nejvyšší soud provedl rozbor příslušné úpravy s ohledem mj. na transpozici příslušných směrníc, důvodovou zprávu, jakož i legislativní vývoj příslušné právní úpravy. Má-li společnost pouze jediného společníka, hrozí, že smlouvy uzavřené mezi společností jednající jediným společníkem jako jejím zástupcem (lhostejno, o jaký právní důvod se opírá jeho zástupčí oprávnění) a tímto společníkem mohou být dodatečně „upravovány“, a to jak jde-li o jejich obsah, tak jde-li o datum jejich uzavření, popř. může být tvrzeno jejich uzavření v minulosti, aniž se tak ve skutečnosti stalo. Právě proto, aby k uvedenému nedocházelo, tj. aby se následně „neobjevovaly“ smlouvy, jež ve svém důsledku mohou negativně zasáhnout do práv či oprávněných zájmů třetích osob (typicky věřitelů společnosti či společníka), vyžaduje zákon písemnou formu (jež zachytí obsah právního jednání) a úřední ověření podpisu (jež současně

postaví najisto datum, kdy smlouva byla uzavřena). Ustanovení § 13 zákona o obchodních korporacích tak chrání právní jistotu (předem neurčeného okruhu) třetích osob, zejména pak věřitelů společnosti a společníka, před případným nekorektním jednáním společníka a zástupce společnosti v jedné osobě. Tím současně chrání i podnikatelské prostředí jako takové. Ačkoliv se § 13 zákona o obchodních korporacích výslovně vztahuje toliko na smlouvy (dvoustranná právní jednání), lze za pomoci argumentu *a simili (per analogiam)* dovést, že dopadá i na právní jednání jednostranná, adresovaná společností zastoupenou jejím jediným společníkem tomuto společníku, popř. adresovaná jediným společníkem „své“ společnosti. Smysl a účel požadavku na písemnou právní formu a úřední ověření podpisu vyžaduje shodný přístup i k jednostranným právním jednáním (ostatně i smlouva mezi společností a jejím společníkem jakožto dvoustranné právní jednání je toliko výslednicí dvou jednostranných právních jednání – oferty a akceptace). Z popsaného smyslu a účelu § 13 zákona o obchodních korporacích vyplývá, že důsledkem nedodržení formy požadované tímto ustanovením je neplatnost dotčeného právního jednání. Jelikož právní normy chránící právní jistotu patří mezi právní normy chránící veřejný pořádek, je namístě závěr, že porušení § 13 zákona o obchodních korporacích vede (zpravidla) i k narušení veřejného pořádku. Protože v projednávané věci neplatnost právního jednání (započtení) nikdo nenamítl, je nutné posoudit, zda jsou splněny předpoklady, za kterých soud přihlédne k neplatnosti i bez návrhu. Ustanovení § 588 věty první občanského zákoníku určuje, že soud přihlédne k neplatnosti právního jednání, jež odporuje zákonu, pouze tehdy, je-li veřejný pořádek narušen zjevně. Pojem veřejný pořádek zákon nedefinuje. Nejvyšší soud dříve definoval veřejný pořádek jako „základní pravidla, jež jsou pro společnost a její fungování esenciální a na jejichž dodržování je nutné trvat bez ohledu na případnou aktivitu jednotlivců. Jde o pořádek ‚veřejný‘, jehož zachování není ponecháno v rukách jednotlivce. Určení toho, co vše (jaká pravidla) veřejný pořádek zahrnuje, je především věcí zákonodárce. To, zda určité pravidlo chrání veřejný pořádek (lze je považovat za součást veřejného pořádku), se podává zejména z jeho smyslu a účelu“. Výklad, podle něhož adverbium „zjevně“, užití v § 588 občanského zákoníku, vyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným jednáním,

vede k závěru, podle kterého v řadě případů sice soud konstatuje narušení veřejného pořádku, nicméně bez aktivity jednotlivce (námitky relativní neplatnosti) z tohoto narušení nevyvodí žádné následky. V tomto pojetí veřejný pořádek přestává být „veřejným“ (jeho zachování je ponecháno na vůli a aktivitě jednotlivce) a současně nastává stav, kdy na jeho dodržení není nutné trvat bezvýhradně, ale toliko s výhradou řádně a včas jednotlivcem uplatněné námitky relativní neplatnosti. Jinými slovy, uvedený výklad vede ve svém důsledku k samotnému popření pojmu veřejný pořádek. Uvedený výklad současně vede k nárůstu právní nejistoty, neboť v jeho důsledku veřejný pořádek tvoří pravidla, na jejichž zachování je někdy nutné bezvýhradně trvat a jindy ne. Hranice mezi relativní a absolutní neplatností by pak byla vymezena velmi neurčitě, pomocí blíže nespecifikovaného a subjektivního pojmu „intenzity“, s jakou je veřejný pořádek určitým jednáním narušován. Adverbium „zjevně“, užití v § 588 občanského zákoníku, proto nevyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným právním jednáním, nýbrž toliko zdůrazňuje, že narušení veřejného pořádku musí být zřejmé, jednoznačné a nepochybné. Je-li tomu tak, je posuzované právní jednání neplatné a soud k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu. V opačném případě nelze o neplatnosti z důvodu narušení veřejného pořádku vůbec uvažovat. Není-li požadavek ustanovení § 13 zákona o obchodních korporacích dodržen, může dotčený společník zjednat nápravu tím, že tuto vadu (absenci písemné formy, popř. úředního ověření podpisu) dodatečně zhojí (§ 582 odst. 1 věta první o. z.). S ohledem na výše vyložený smysl a účel § 13 zákona o obchodních korporacích však bude mít tato konvalidace účinky *ex nunc*; účinky právního jednání nenastanou dříve, než je naplněna písemná forma a než jsou úředně ověřeny podpisy.

Související judikatura: usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1012/2016 (překonáno publikovaným rozhodnutím).

Relevantní ustanovení: § 13 zákona č. 90/2012 Sb., § 588 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 82/2019

Datum rozhodnutí: 13. května 2020

Závěr: *Vymezení podmínek závazku z bezdůvodného obohacení (resp. závazku k jeho vydání či nahrazení) v § 2991 odst. 1 občanského zákoníku představuje generální klauzuli tohoto institutu. Ta je pak v § 2291 odst. 2 občanského zákoníku demonstrativně doplněna o nejčastější skutkové podstaty, při kterých zásadně dochází k majetkovému prospěchu na straně obohaceného bez spravedlivého (právem akceptovaného) důvodu. Příčina, proč v situacích vymezených v § 2992 občanského zákoníku závazek k vydání předmětu bezdůvodného obohacení či alespoň k jeho nahrazení nevzniká, spočívá v tom, že vzhledem k mimořádné povaze zákonem vymezených situací nelze ve smyslu § 2991 odst. 1 občanského zákoníku (zásadně) považovat za spravedlivé, aby obohacený vydal ochuzenému předmět obohacení či mu jej alespoň nahradil v penězích. Jednání ochuzeného na vlastní nebezpečí ve smyslu § 2992 o. z. je nutno vždy posoudit podle konkrétních okolností věci. Vyznačuje se tím, že ochuzený nemá objektivně žádný opodstatněný důvod spoléhat se na to, že se mu za jeho plnění od jiné osoby (či osob) má něčeho dostat, přesto je jednání ochuzeného na tuto osobu (či osoby) orientováno. Samotné zjištění, že ochuzený jednal bez právního důvodu, stejně jako zjištění, že ochuzený bez právního důvodu očekával poskytnutí protiplnění (výhodu), nekvalifikuje jednání ochuzeného bez dalšího jako činnost na jeho vlastní nebezpečí. Plnění bez právního důvodu je naopak samotnou podmínkou (resp. jednou z možných podmínek) vzniku závazku z bezdůvodného obohacení, a z povahy věci tak nemůže být zároveň příčinou výluky takového závazku.*

Obsah: Spor byl veden o vydání bezdůvodného obohacení. Žalobkyně tvrdila, že žalované poskytovala kontinuálně na základě vzájemných ujednání a ústní smlouvy služby profesionálního poradenství v souvislosti s akvizicí jiného subjektu. Služby zahrnovaly aktivním vedení jednání s prodávající stranou, vyjednávání veškerých podmínek včetně rozsahu majetku, který přešel na odštěpovanou společnost, vyjednávání ohledně kupní ceny a platebních podmínek, záruk a dalších podmínek smlouvy o převodu obchodního podílu atd. Rozsah služeb byl minimálně 1 500 hodin a vedl k převodu hodnot ve výši přes 100 milionů korun. Soud prvního stupně žalobě v základu vyhověl mezitímním rozsudkem, avšak odvolací soud tento rozsudek změnil tak, že žalobu zamítl. Skutkově byla aktivita žalobkyně prokázána. Po právní stránce proto dospěl odvolací soud k závěru,

že žalobkyně přispěla svou činností k získání podílu žalované v uvedené společnosti, a plnila tak i ve prospěch žalované. Žalovaná se tudíž na úkor žalobkyně bezdůvodně obohatila, neboť za činnost žalobkyně pro žalovanou, spočívající v přípravě projektu, nebyla ujednána žádná odměna. Nebylo však možno dovodit, že by žalobkyně plnila ve prospěch žalované z důvodu, který odpadl, když žalobkyně uzavření smlouvy upravující vztahy mezi žalobkyní a žalovanou ohledně budoucího majetkového uspořádání netvrdila. Žalobkyně tedy plnila ve prospěch žalované, aniž by mezi žalobkyní a žalovanou existovala smlouva ohledně úplaty za činnost žalobkyně. Žalobkyně tak jednala ve smyslu § 2992 občanského zákoníku na vlastní nebezpečí, tedy ve prospěch žalované v očekávání výhody či jiného prospěchu, jenž měl spočívat v bezplatném nabytí podílu žalobkyní a získání „finančně hodnocené manažerské funkce“ pro ředitele žalobkyně, aniž by to bylo mezi stranami sjednáno a aniž by k tomu byla žalovaná jinak právně zavázána. V průběhu vyjednávání projektu tak žalobkyně vykonávala činnost, za kterou očekávala od žalované protiplnění, nicméně žalovaná se k takovému protiplnění nezavázala, v důsledku čehož jednala žalobkyně na vlastní nebezpečí. Jednání žalované přitom nelze hodnotit jako nepoctivé. Proto právo na vydání bezdůvodného obohacení žalobkyně nemá. V dovolání žalobkyně argumentovala, že je nesprávný závěr odvolacího soudu, že žalobkyně jednala na vlastní nebezpečí proto, že s žalovanou nebyla uzavřena smlouva, neboť v takovém případě by institut bezdůvodného obohacení ztratil své opodstatnění. Naopak žalovaná měla v rámci své prevenční povinnosti oznámit žalobkyni, že služby žalobkyně přijímat nechce. Jinak se žalovaná vystavovala bezdůvodnému obohacení, které nakonec i vzniklo, a i z toho důvodu nejednala žalobkyně na své riziko, nýbrž plnila v dobré víře ve prospěch žalované. Nejvyšší soud dovolání vyhověl. V současnosti je základní rozhodující skutečnost pro vznik závazku k vydání (resp. nahrazení) bezdůvodného obohacení zákonem vymezena (pod vlivem některých zahraničních zákonných úprav či mezinárodně uznávaných akademických osnov) obecně jako plnění „bez spravedlivého důvodu“. Oproti předchozí zákonné úpravě tudíž nelze bezdůvodné obohacení posuzovat pouze na základě existence nebo neexistence právního důvodu, ale i podle zásad slušnosti a zvyklostí soukromého života. Proto pro výklad účinné právní úpravy nemohou být bezesbytku použitelné

dřívější judikatorní závěry soudní praxe, která podle předchozí právní úpravy (§ 451 zák. č. 40/1964 Sb. ve znění účinném od 1. 4. 1991) dovozovala, že k předpokladům vzniku závazkového vztahu z bezdůvodného obohacení patří, aby k získání majetkového prospěchu došlo naplněním některé z taxativně zákonem vypočtených skutkových podstat. Z povahy věci lze nicméně očekávat praktické uplatnění důvodů bezdůvodného obohacení mimo rámec zákonem demonstrativně vymezených skutkových podstat spíše výjimečně. Zákonná úprava vymezuje některé situace, ve kterých závazek k naturálnímu vydání nabytého majetkového prospěchu či alespoň k jeho peněžitému nahrazení výjimečně nevzniká, a to vzhledem k povahově ospravedlnitelným okolnostem nabytí takového majetkového prospěchu. Příčina, proč v situacích vymezených v § 2992 občanského zákoníku závazek k vydání předmětu bezdůvodného obohacení či alespoň k jeho nahrazení nevzniká, nespočívá v tom, že by obohacený nepřijal plnění bez právního důvodu či z právního důvodu, který odpadl, nebo že by neužil protiprávně cizí hodnotu, popř. že by za něj neplnil někdo jiný, nýbrž jde o to, že vzhledem k mimořádné povaze zákonem vymezených situací nelze ve smyslu § 2991 odst. 1 občanského zákoníku (zásadně) považovat za spravedlivé, aby obohacený vydal ochuzenému předmět obohacení či mu jej alespoň nahradil v penězích. Jednání ochuzeného na vlastní nebezpečí ve smyslu § 2992 občanského zákoníku je nutno vždy posoudit podle konkrétních okolností věci. Vyznačuje se tím, že ochuzený nemá objektivně žádný opodstatněný důvod spoléhat se na to, že se mu za jeho plnění od jiné osoby (či osob) má něčeho dostat, přesto je jednání ochuzeného na tuto osobu (či osoby) orientováno. Byť tak ochuzený může činit i v očekávání majetkové či jiné výhody, protislužby nebo jiného prospěchu od obohaceného jako projevu slušnosti, vděčnosti či společenského uznání apod., jež nelze právně vynutit, jde přesto z jeho strany o jednání, které činí s celkově nejistým výsledkem (je riskantní). Vznik obohacení jiného v případě jednání ochuzeného na vlastní nebezpečí je tak spíše nepřímým důsledkem (externalitou) činnosti ochuzeného. O jednání ochuzeného na vlastní nebezpečí se tudíž nebude zpravidla jednat tehdy, byl-li mezi ochuzeným a obohaceným projevem vzájemný konsenzus o přijímání plnění obohaceným pro své potřeby, aniž by na druhou stranu takový konsenzus (ať už z jakéhokoli důvodu) nabyl podoby platné smlouvy či jiného

právního jednání zakládajícího vznik závazku (resp. povinnosti ochuzeného) k tomuto plnění. Dospěl-li odvolací soud k závěru, že žalobkyně při poskytování služeb žalované jednala na vlastní nebezpečí ve smyslu § 2992 občanského zákoníku, (pouze) na základě zjištění, že žalobkyně vykonávala pro žalovanou činnost, díky níž se žalovaná obohatila, aniž by to však bylo mezi stranami sjednáno, stejně jako nebylo sjednáno protiplnění, které žalobkyně od žalované očekávala, není jeho rozhodnutí správné. Samotné zjištění, že ochuzený jednal bez právního důvodu, stejně jako zjištění, že ochuzený bez právního důvodu očekával poskytnutí protiplnění (výhodu), nekvalifikuje jednání ochuzeného bez dalšího jako činnost na jeho vlastní nebezpečí. Plnění bez právního důvodu je naopak samotnou podmínkou (resp. jednou z možných podmínek) vzniku závazku z bezdůvodného obohacení, a z povahy věci tak nemůže být zároveň příčinou vyluky takového závazku.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2018, sp. zn. 28 Cdo 5089/2017, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 4897/2014.

Relevantní ustanovení: § 2992 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 338/2020

Datum rozhodnutí: 18. května 2020

Závěr: *Neomluvené zameškání práce v trvání pěti dnů zpravidla představuje – obecně vzato – samo o sobě porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci zvlášť hrubým způsobem a odůvodňuje rozvázání pracovního poměru okamžitým zrušením. Jednání zaměstnance znamenající porušení povinností však nelze posuzovat bez přihlédnutí k dalším okolnostem, které mohou mít vliv na celkové zhodnocení případu; kromě délky nepřítomnosti zaměstnance v práci je nutno přihlédnout zejména k důsledkům nepřítomnosti zaměstnance v práci, k dosavadnímu postoji zaměstnance k plnění pracovních úkolů, k míře jeho zavinění a ke způsobu a intenzitě porušení jeho konkrétních pracovních povinností.*

Obsah: Spor byl veden o platnost rozvázání pracovního poměru jeho okamžitým zrušením. Důvod k tomuto opatření spatřovala žalovaná v tom, že zaslala žalobci rozvrh hodin výuky, avšak žalobce některé hodiny odmítl odučit, jiné neodučil vůbec. Toto jednání mu bylo opakovaně vytknuto. Celkově

žalobci vznikla neomluvená absence v rozsahu 152 hodin. V podané žalobě žalobce namítal, že žalovaná odmítla uznat jeho právo na obnovení rozsahu úvazku a rozsahu výuky poté, co po zhruba sedmi letech (v návaznosti na výsledek sporu o neplatné skončení pracovního poměru výpovědí) opětovně nastoupil do zaměstnání. Tvrdil proto, že nově stanovaný rozsah výuky a její skladbu (vyučované předměty) nebyl povinen respektovat. Soud prvního stupně žalobu zamítl. Zjistil, že sám žalobce navrhl žalovanému úpravu obsahu a rozsahu jeho úvazku a náplně tohoto úvazku. Pokud proto žalobce následně své pracovní povinnosti v tomto rozsahu neplnil s výsledkem absence v uvedeném rozsahu, okamžité zrušení pracovního poměru bylo důvodné. Odvolací soud rozsudek změnil a určil, že okamžité zrušení pracovního poměru je neplatné. Jednání žalované posoudil jako postih žalobce za to, že se domáhá svých práv (mj. trojnásobné určení neplatnosti postupně daných výpovědí z pracovního poměru), přičemž tento postup neměl oporu v ujednáních mezi žalobcem a žalovanou. V podaném dovolání žalovaná namítala, že mohla žalobci měnit skladbu vyučovaných předmětů a časovou dotaci takové výuky. Nejvyšší soud dovolání připustil k vyřešení otázky, jaké okolnosti jsou významné pro posouzení, zda zaměstnavatel udělením pracovního příkazu (zde rozvrhu hodin přímé pedagogické činnosti učitele střední školy) postihuje zaměstnance proto, že se zákonným způsobem domáhal svých práv vyplývajících z pracovních vztahů (konkrétně neplatnosti výpovědi z pracovního poměru). Dovolání shledal důvodným. Zvláštní zákonná ochrana postavení zaměstnance je vyjádřením ochranné funkce pracovního práva, nelze ji však chápat odtrženě od jiných základních právních principů a ani ji absolutizovat. Princip poctivosti a zákaz zneužití práva patří k základním zásadám soukromého práva, které – s ohledem na subsidiární použití občanského zákoníku – platí rovněž v pracovních vztazích. Institut zjevného zneužití práva podle § 8 občanského zákoníku je v zásadě totožný s dříve užívaným pojmem dobrých mravů podle § 3 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964. K základním povinnostem zaměstnance vyplývajícím z pracovního poměru náleží (kromě jiného) povinnost zaměstnance podle pokynů zaměstnavatele osobně konat práci podle pracovní smlouvy. Tomu odpovídá povinnost (i oprávnění) zaměstnavatele přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy, tj. přidělovat zaměstnanci na

dohodnutém místě výkonu práce ten druh práce, který byl sjednán. V případě pedagogických pracovníků je třeba, aby tento pokyn (přidělení práce) byl natolik konkrétní, aby ve vztahu k přímé pedagogické činnosti bylo jednoznačně určeno, který pedagog bude vyučovat které konkrétní vyučovací předměty (tzv. rozvrh pracovních hodin přímé pedagogické činnosti). Oprávnění zaměstnavatele přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy je minimálně konkretizací jedné ze základních zásad pracovních vztahů, a to zásady řádného výkonu práce zaměstnance v souladu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele. Oproti tomu zákaz postihu zaměstnance proto, že se zákonným způsobem domáhal svých práv vyplývajících z pracovních vztahů, je nepochybně konkretizací jiné základní zásady pracovních vztahů, a to zvýšené (zvláštní) zákonné ochrany postavení zaměstnance. Rozpoznání toho, zda zaměstnavatel sledoval určitým (právním) jednáním záměr postihnout či znevýhodnit zaměstnance proto, že se zákonným způsobem domáhal svých práv vyplývajících z pracovních vztahů, anebo zda zaměstnavatel sledoval svůj oprávněný zájem, je mnohdy velmi subtilní záležitostí, a to již prostě proto, že skutečný důvod (motiv) zůstává skryt. Žalobce se v minulosti vícekrát úspěšně bránil proti jednání žalované, které bylo následně v soudním řízení prohlášeno za protiprávní (žalobce byl třikrát úspěšný v řízeních o určení neplatnosti výpovědí z pracovního poměru), a žalovaná se v minulosti dopustila vůči žalobci jednání, které bylo následně kvalifikováno soudy jako jednání, jímž žalovaná postihovala žalobce za to, že se zákonným způsobem domáhal svých práv vyplývajících z pracovních vztahů. Nejvyšší soud zdůraznil, že návrh nové úpravy pracovních povinností vyšel od žalobce a tento návrh žalovaný akceptoval. Nedošlo sice k dohodě o změně původně sjednaného druhu práce, avšak nelze přehlédnout, že v podstatných rysech rozvrh hodin akceptoval návrh žalobce, a dovozovat za této situace, že takto předložený rozvrh hodin je výrazem úmyslu žalované postihnout žalobce proto, že se zákonným způsobem domáhal svých práv vyplývajících z pracovních vztahů, je úvahou zcela nepřiměřenou. Bylo proto nutno posoudit, zda jednání žalobce vykazovalo znaky zvláště hrubého porušení pracovní kázně. Pokud žalobce v relevantním období nevykonal celkem 152 hodin přímé pedagogické činnosti, aniž by k takovému postupu měl legitimní důvod (srov. výklad

výše), jde o porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem. S ohledem na to, že se jednalo o porušení jednoznačně úmyslné a že žalobce přes opakovanou výzvu žalované nejevil ani náznak sebe-reflexe a nepřehodnotil svůj (jednoznačně neoprávněný) postup, že svým jednáním způsobil zaměstnavateli významné potíže při zajištění náhradní výuky, lze dospět k závěru, že nebylo možno po žalované spravedlivě požadovat, aby žalobce nadále zaměstnávala.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1211/2017, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. 21 Cdo 3722/2017, náleží Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 3713/15.

Relevantní ustanovení: § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 3705/19

Datum rozhodnutí: 14. července 2020

Závěr: Je povinností obecných soudů, aby zajistily ochranu členů společenství vlastníků jednotek před negativními excesy v jednání statutárních orgánů tohoto společenství.

Obsah: Spor před obecnými soudy byl veden o splnění ručitelského závazku člena společenství vlastníků jednotek, který plynul z ustanovení § 13 odst. 7 zákona č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, (resp. dle aktuální úpravy z § 1194 odst. 2 občanského zákoníku). SVJ, jednající jedním z vlastníků jednotek (dále pro zjednodušení označen jako „jednatel“), uzavřelo s Českou spořitelnou úvěrovou smlouvu; z úvěru měla být hrazena rekonstrukce domu. K tomu předložil jednatel zápis ze shromáždění společenství schvalující uzavření úvěrové smlouvy. Úvěr byl poskytnut a vyčerpán. Protože nebyl splácen, žádala Česká spořitelna úhradu poměrné části dluhu po stěžovatelích jako vlastnících jedné z jednotek. Obecné soudy žalobě vyhověly. Úvěrová smlouva byla posouzena jako platná. Skutečnost, že jednatel SVJ byl pravomocně odsouzen za podvod, neboť padělal zápis ze shromáždění vlastníků jednotek, načež úvěrové prostředky použil pro vlastní potřebu, neboť vykázané rekonstrukční práce byly

ve skutečnosti provedeny již dříve, nepovažovaly obecné soudy za relevantní. Stěžovatelé v ústavní stížnosti uvedli, že výkon práva je v rozporu s dobrými mravy, přičemž poukázali na specifickou daného ručitelského vztahu a zdůraznili, že se na spáchaném úvěrovém podvodu nijak nepodíleli a neměli z něho žádný prospěch. Finanční prostředky získané z úvěru nebyly použity na opravu, popř. rekonstrukci společných částí domu. Podle stěžovatelů to byla vedlejší účastnice, kdo nejednal při sjednávání a poskytování úvěru s náležitou péčí. Společenství vlastníků vzniklo těsně před uzavřením úvěrové smlouvy, samo nemělo žádný majetek a všechny byty ve vlastnictví jeho členů byly zatíženy zástavními právy. Při čerpání úvěru vedlejší účastnice nezkoumala ani to, jak je možné, že stavební práce, které měly být podle smlouvy o dílo provedeny do 31. 5. 2012, byly provedeny už cca do jednoho měsíce od uzavření zmíněné smlouvy. Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. Institut ručení představuje relativně silný zajišťovací prostředek, který je využíván v celé řadě jiných právních předpisů. Jeho účinky jsou v projednávané věci zesíleny tím, že vzniká přímo ze zákona. Člen SVJ si ve své podstatě nemůže vybrat, koho bude mít za své „společníky“, a tím eliminovat míru rizika spojenou se zakoupením bytu. Primárním zájmem kupujícího, který si pořizuje bytovou jednotku, je zpravidla vyřešení bytové situace, přičemž nemá možnost a prostředky na to, aby lustrval ostatní členy SVJ. Nabízí se sice úvaha o tom, že pokud kupující nesouhlasí se zákonným rozsahem ručení, může si zvolit jinou formu bydlení, nicméně tato úvaha je mimo objektivní bytovou realitu. V situaci, kdy zákonodárce vyžaduje od členů SVJ, aby se v souvislosti s členstvím v SVJ vydali všanc stran celého svého majetku, musejí jim obecné soudy zajistit ochranu před negativními excesy statutárního orgánu, což se však v projednávaném případě nestalo. Institut ručení je v projednávané věci vnímán nikoliv jako solidární, ale individuální. Každý vlastník jednotky tak ručí individuálně v poměru podle velikosti podílu na společných částech domu, a to celým svým majetkem. Rozsah ručení člena SVJ tak přesahuje majetkovou hodnotu spojenou s vlastnictvím bytové jednotky. Obecné soudy nevzaly v potaz všechny okolnosti případu, které jej činí natolik specifickým, že nelze na členech společenství spravedlivě požadovat, aby se podíleli na úhradě vzniklého dluhu. Z pravomocných soudních rozhodnutí vyplývá, že odsouzený jednatel se sjednáním úvěrové

smlouvy dopustil trestného činu podvodu, přičemž poškozeným není pouze a jedine Česká spořitelna, ale v důsledku shora citovaného zákonného ustanovení též jednotliví členové SVJ, kteří ručí ze zákona za bankou poskytnutý úvěr. Rovněž oni byli podvedeni. Na jedné straně tak stojí se svými majetkovými právy Česká spořitelna, která při poskytování úvěru jednala s důvěrou nejen v padělaný zápis z členské schůze, ale též v zákonnou úpravu ručení, a na straně druhé stojí stěžovatelé coby osoby zatížené zákonnou povinností ručení za dluhy SVJ. Bylo přitom na obecných soudech, aby zvážily nejen formálněprávní aplikaci zákonné úpravy, která vychyluje odpovědnost za vzniklou škodu jednoznačně v neprospěch stěžovatelů, ale aby se zabývaly též rolí, resp. možnostmi jednotlivých aktérů ovlivnit samotný vznik škody.

Každé zasahování do práva na pokojné užívání majetku musí splňovat i kritérium přiměřenosti, dle něhož opatření, kterým dochází k zasahování, musí zajistit spravedlivou rovnováhu mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce, přičemž požadovaná rovnováha nebude dána, pokud dotčená osoba nese zvláštní a nadměrné břemeno. V tomto případě bylo na stěžovatele ve srovnání s Českou spořitelnou rozhodnutím soudu přeneseno břemeno neodpovídající jejich možnostem předejít spáchání úvěrového podvodu.

Související judikatura: nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1735/07.

Relevantní ustanovení: § 13 odst. 7 zákona č. 72/1994 Sb., § 1194 odst. 2 občanského zákoníku.

Připravil: Jan Tryzna

Ediční řada praktických komentářů Wolters Kluwer
Srozumitelný, praktický a přehledný výklad

PRAKTICKÝ KOMENTÁŘ

NOVINKA

Správní řád Praktický komentář

Zdeněk Fiala, Kateřina Frumarová, Martin Škurek, Pavel Vetešník, Eva Horzinková,
Vladimír Novotný, Olga Sovová, Lenka Scheu

Praktický komentář **správního řádu** (zákon č. 500/2004 Sb.) je dílem autorského kolektivu, který se skládá jak ze zástupců akademické sféry, advokátní praxe, tak i zástupců samotné aplikační praxe (myšleno správních orgánů). Příslušná ustanovení správního řádu se autoři pokusili vyložit nejen z hlediska právní úpravy a soudní judikatury, která právní úpravu v řadě ohledů doplňuje, dotváří a někdy dokonce přetváří, ale i rovněž i v návaznosti na vlastní poznatky z aplikační praxe.

Za těžiště komentáře lze považovat zejména podrobné pojednání o právním postavení účastníka řízení a jeho procesních právech, průběhu správního řízení před orgánem prvního stupně, správním rozhodnutí a opravných prostředcích, zejména o odvolání a řízení o něm.

Výchozím zdrojem pak pro zpracování tohoto komentáře se vedle odborné literatury, stala především soudní judikatura a závěry poradního sboru ministra vnitra ke správnímu řádu a správnímu trestání. Právě shromáždění a utřídění relativně velkého množství soudní judikatury, vyabstrahování jejich podstatných závěrů a jejich zprostředkování čtenáři v kontextu uceleného výkladu lze považovat za hlavní přínos komentáře.

smarteca

Komentář je k dispozici také v ASPI a jako e-kniha

Objednávejte na www.wolterskluwer.cz/obchod

